

Серафимов Олександр Миколайович

*Начальник першого відділу військової прокуратури
Донецького гарнізону сил антитерористичної операції,*

здобувач кафедри криміналістики

Національного університету «Одеська юридична академія»

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ
ПРАВООХОРОННИХ СТРУКТУР З СУДОВО-МЕДИЧНОЮ СЛУЖБОЮ
В ПРОЦЕСІ РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ**

Успіх в розкритті вбивств залежить не тільки від кваліфікації експерта і повноти експертного дослідження, а й від вчасного підключення фахівця до проведення невідкладних слідчих дій. Звідси випливає питання про розробку ефективних заходів щодо забезпечення дієвої взаємодії правоохоронних органів і судово-медичних структур.

Правовою базою, що забезпечує основи взаємодії, є Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон «Про оперативно-розшукову діяльність». Вони створюють хорошу базу для розробки конкретних рекомендацій у відомчих документах по лінії прокуратури, поліції і судово-медичної експертизи.

Разом з тим окремі рекомендації щодо практичного взаємодії слідчо-оперативних груп, слідчих органів і слідчих, судово-медичної експертизи в необхідній мірі не розроблені і зводяться лише до загальних зауважень, що призводить в цілому ряді випадків до експертних, а згодом – і до судових помилок.

Мета нашого дослідження – визначити окремі проблеми організації взаємодії правоохоронних структур з судово-медичною службою в процесі розслідування вбивств.

Взаємовідносини судово-медичної служби з органами досудового розслідування визначається кримінальним процесуальним законодавством.

У практичній роботі їх взаємодія відрізняється великим різноманіттям форм і багаторівневим характером.

Аналіз практики вирішення судово-медичних питань на різних етапах розслідування вбивств дозволив зробити наступні висновки: при наявності єдиних облікових документів їх заповнення багато в чому носить суб'єктивний характер; масиви облікового матеріалу в різних відомствах (поліції і охорони здоров'я) відрізняються як за змістом, так і за структурою аналізованих показників; зіставлення відповідних даних по поліцейським і судово-медичними джерелам показало неузгодженість в практичних діях і методах аналізу матеріалу, була лише констатація позитивних моментів взаємодії відомств, але це не дозволяє в повній мірі встановити причини недоліків; потрібна розробка і впровадження в практику єдиних облікових форм і міжвідомчих баз даних з різних видів злочинів.

Аналіз практики участі судово-медичних експертів в розслідуванні особливо тяжких злочинів показав, що ефективність координації зусиль експертних і правоохоронних структур визначається рядом важливих і необхідних положень:

- 1) забезпеченням високого професійного рівня і оперативної готовності експертних і правоохоронних структур до виконання спільних дій,
- 2) узгодженням дій експертних і правоохоронних структур на всіх етапах досудового розслідування,
- 3) повноцінним і оперативним взаємним інформуванням,
- 4) аналізом ефективності взаємодії при розслідуванні конкретного злочину і узагальненим аналізом серійних злочинів, з розробкою форм ефективної співпраці.

Високий професійний рівень і готовність експертної установи до виконання обов'язків по взаємодії повинні носити постійний характер і забезпечуватися реалізацією наступного комплексу заходів: вдосконалення штатно-організаційної структури бюро, підготовка кваліфікованих експертних кадрів, оптимізація

системи управління службою, розробка і впровадження нових експертних прийомів і методів, в тому числі експрес-діагностики на місці події, контроль якості експертної діяльності, створення сучасної матеріально-технічної бази, стійке фінансово-економічне забезпечення експертної діяльності, включаючи матеріальне стимулювання роботи по взаємодії з правоохоронними органами.

Провідним є постійний і систематичний аналіз співпраці з розробкою і визначенням комплексу заходів по оптимізації спільних дій судово-медичної служби та правоохоронних органів на всіх етапах розшукової роботи, досудового розслідування і судового розгляду кримінальної справи.

Саме з цього положення випливають інші напрямки взаємно скоординованих дій:

- 1) планування;
- 2) узгодження і здійснення спільних заходів при розслідуванні конкретних подій;
- 3) систематична оцінка ефективності результатів судово-медичної експертизи на всіх етапах слідчої роботи і розслідування;
- 4) виявлення і усунення взаємних претензій на засіданнях міжвідомчих комісій та нарад обласного та районного рівня;
- 5) підготовка та направлення до вищих органів спільних листів і звернень з питань поліпшення роботи судово-медичної служби;
- 6) створення міжвідомчих дослідних лабораторій (генетичних, трасологічних, ідентифікації особистості та ін.);
- 7) підвищення професійної підготовки працівників правоохоронних органів в питаннях судово-медичної експертизи;
- 8) удосконалення правової підготовки судових медиків.

Безсумнівно, основним і найбільш ємним є комплекс заходів по систематизації взаємодії судово-медичної служби з правоохоронними органами.

При цьому в якості обов'язкової умови необхідно визначити перелік конкретних дій обох сторін на кожному етапі спільної роботи.

Викладене дає підставу сформулювати ряд положень, спрямованих на забезпечення ефективності взаємодії.

До них слід віднести:

- забезпечення високого професіоналізму експертних і правоохоронних структур, підтвердженого глибокою орієнтованістю в основних спеціальних питаннях;
- забезпечення організаційних заходів, що створюють умови для постійної оперативної готовності взаємодіючих структур;
- узгодження спільних дій на всіх етапах розслідування;
- оптимізація обліку зіставляються показників на базі єдиної узгодженої сторонами статистичної системи;
- постійний поточний і ретроспективний аналіз практики та недоліків взаємодії з виявленням їх причин і шляхів подолання;
- прогнозування структури і динаміки злочинності з розробкою заходів готовності до профілактики.

При дослідженні розроблений і випробуваний в формі науково-практичного експерименту комплекс конкретних спільних дій правоохоронних та судово-медичних структур при огляді місця події, підготовці і проведенні різних видів судово-медичних експертиз та проведенні ряду міжвідомчих заходів, зокрема, при розкритті та розслідуванні вбивств, що мають ознаки серійності, скоєних військовослужбовцями, цивільним населенням в зоні АТО і т.п.

Недоліки взаємодії в певній мірі пов'язані з недоліками в експертній роботі. У зв'язку з цим були проаналізовані помилки при призначенні та проведенні експертиз. Для цього були проаналізовані 4578 судово-медичних матеріалів (постанов і висновків у кримінальних справах про вбивства і умисному спричиненні тяжкої шкоди здоров'ю).

Вивчення експертних помилок дало можливість запропонувати їх класифікацію за різними підставами: по процесуальному становищу суб'єкта "помилкової діяльності": помилки оперативника, слідчого, експерта; за стадіями розслідування: помилки, що здійснюються при проведенні розшукових дій, оперативній роботі, призначення та проведення експертизи; щодо участі судово-медичного експерта в слідчих діях (С(Р)Д та НС(Р)Д: при огляді місця події, огляду речових доказів, огляд транспортних засобів, слідчому експерименті; при експертних дослідженнях, оцінці експертного висновку та інших підстав.

Для усунення цих помилок, потрібно дотримуватися наступних основних напрямків взаємодії судово-медичної служби з правоохоронними органами:

- розробка і визначення комплексу заходів щодо взаємодії судово-медичної служби та правоохоронних органів на всіх етапах розшукової, оперативної роботи, досудового та судового слідства;
- планування і здійснення спільних заходів, спрямованих на поліпшення взаємодії у випадках вбивств, оглядів місць події, ідентифікації невпізнаних трупів та ін;
- оцінка ефективності судово-медичної експертизи при проведенні оперативно-розшукової роботи і всіх етапів розслідування;
- виявлення та усунення взаємних претензій на комісіях і нарадах обласного та районного рівня;
- підготовка та направлення спільних листів і звернень до вищих органів управління з питань поліпшення судово-медичної служби;
- створення міжвідомчих лабораторій (генетичних, ідентифікації особи та ін.);
- підвищення рівня професійної підготовки працівників правоохоронних органів в питаннях судово-медичної експертизи;
- удосконалення правової підготовки судових медиків.